

Mikko Nisukangas

OPAS SIJOITETUN LAPSEN KOULUNKÄYNTIIN IKAALISISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2020

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

OPAS SIOITETUN LAPSEN KOULUNKÄYNTIIN IKAALISISSA

Nisukangas, Mikko
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Maaliskuu 2020
Ohjaaja: Alvajärvi, Ari
Sivumäärä: 23 Liitteitä:-

Asiasanat: Sijaishuolto, lastensuojelu,

Opinnäytetyön aiheena tehtiin Ikaalisten koulun henkilökunnan käyttöön tiivis opas, joka olisi apuna, kun koulussa aloittaa lapsi, joka on sijoitettuna joko sijaisperheeseen tai laitokseen. Tavoitteena oli, että koulujen henkilökunnalla olisi käytettävissä ajantasaista tietoa niistä seikoista, jotka vaikuttavat tai vastaavasti ovat vaikuttamatta lapsen tai nuoren koulunkäyntiin silloin, kun lapsi on syystä tai toisesta sijoitettu oman kotinsa ulkopuolelle. Opinnäytetyön tuloksena syntyi opas kouluille, joten oli kyse toiminnallisesta opinnäytetyöstä.

Opasta tehdessä käytiin keskusteluita Ikaalisten kaupungin sivistysjohtajan sekä opettajien kanssa verkkokyselyn muodossa. Näin saatiin esille Ikaalisiin liittyviä erityispiirteitä sijoitetun lapsen koulunkäyntiin liittyen. Näiden keskusteluiden aikana selvisi, että tarvetta etenkin sijoitetun lapsen koulunkäyntiin liittyvän lainsäädännön tuntemiseen sekä ratkaisumallien antamiseen on olemassa.

Opetushenkilöstön lisäksi tavoitteena oli päästä keskustelemaan Ikaalisissa sijaitsevien kahden lastensuojelulaitoksen henkilökunnan kanssa, jotta saataisiin heidänkin ajatuksensa ja toiveensa mukaan oppaaseen. Toisen laitoksen kanssa yhteistyö olikin sujuvaa ja päästiin keskustelemaan paikan päälle sekä puhelimitse tulevasta oppaasta. Tämä avasi sopivasti uusia näkökulmia vaikkakin opas tuli nimenomaan opettajien käyttöön. Valitettavasti Ikaalisissa toimiva isompi lastensuojelulaitos kieltäytyi yhteistyöstä kokonaan.

Opinnäytetyön tuloksena syntynyt opas lähetettiin vielä Ikaalisten sivistystoimessa työskentelevien viranhaltijoiden tarkastettavaksi, jonka tuloksena oppaaseen lisättiin vielä sijoitetun lapsen prosessi Ikaalisissa. Liitteenä on työn tuloksena syntynyt opas.

A GUIDE TO THE SCHOOLING OF FOSTER CARE CHILDREN IN IKAALINEN

Nisukangas, Mikko
Satakunnan ammattikorkeakoulu,
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services
March 2020
Supervisor: Alvajärvi, Ari
Number of pages: 23
Appendices:-

Key words: Foster care, childcare,

The purpose of this thesis was to prepare a concise guide on the schooling of foster care children for educators in the school of Ikaalinen. The goal was for educators to have access to useful and up-to-date information about the special needs of children who have been taken into custody. The result of this thesis was a practical guide for schools and therefore this thesis was a functional thesis.

In the making of the guide there were discussions with the Education Director and teachers of Ikaalinen via an online survey. The results of the survey highlighted the specific features and challenges of schooling foster care children in Ikaalinen. Based on these discussions, it became clear that there is a particular need for informing educators about the associated legislation and practical guidelines regarding the schooling of children in foster care.

In addition to discussing with teaching staff, the goal was to discuss with staff members of two child protection centres located in Ikaalinen in order to include their thoughts in the guide. The co-operation with the first child protection centre was successful and was able to discuss the content of the guide in person and over the phone. These discussions brought up new and beneficial perspectives which were included in the guide. Unfortunately, the larger child protection centre refused all co-operation.

The guide was sent to Education and Cultural Services of Ikaalinen for review and as a result a description of the process of foster child placement in Ikaalinen was added. Attached is the resulting guide.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 HUOSTAAN OTETTUIJEN LASTEN KOULUNKÄYNTI.....	6
2.1 Huostaanotto prosessina.....	7
2.2 Sijoitetun lapsen koulunkäyntiin liittyvät päätökset	8
2.2.1 Sijaisvanhemmat	8
2.2.2 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä	9
2.2.3 Biologiset vanhemmat.....	9
3 TAUSTATIEDON KERÄÄMINEN	9
4 POHDINTA	13
5 OPINNÄYTETYÖNÄ TEHTY OPAS KOULULLE	16
LÄHTEET	24
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kun lastensuojelun piirissä oleva perhe on siinä tilanteessa, että lapsi tai lapset otetaan huostaan, on usein tilanne se, että lapsen on vaihdettava koulua. Uusi koulu määräytyy sen mukaan, missä tuleva sijoituspaikka tulee olemaan. Kokemukseni mukaan koulun vaihtaminen tehdään mahdollisuuksien mukaan loma-aikana mutta aina tämä ei ole mahdollista -esim. jos kyseessä on kiireellinen sijoitus.

Lapsen sijoittaminen perheen ulkopuolelle on mittava prosessi, jossa on mukana monia tahoja. Tässä opinnäytetyössä keskitytään lapsen yhteistyöverkostosta kouluun ja erityisesti siihen vaiheeseen, jolloin koulu vastaanottaa uuden oppilaan. Keskustelin opinnäytetyötä tehdessäni useiden opettajien kanssa ja heistä kenelläkään ei ollut muistikuvaa siitä, että lastensuojeluun liittyviä erityiskysymyksiä olisi käsitelty opettajakoulutuksessa lainkaan. Opetusministeriö perusti työryhmän 2007 pohtimaan sitä, että millaisia muutoksia opettajakoulutukseen tulisi tehdä, jotta se vastaisi vuonna 2020 ennustettavissa oleviin haasteisiin. Työryhmän järjestämissä kuulemistilaisuuksissa opettajankoulutuksen opetussisällöille esitettiin muutosvaateita. Kuulemistilaisuuksissa toivottiin esimerkiksi, että opettajaopiskelijat tulisi perehdyttää tämän ajan vaateisiin, kuten koulu-, sosiaali- ja rikoslainsäädännön perusteisiin sekä lastensuojelun kysymyksiin. Työryhmän esittämiin toimenpiteisiin ei näistä vaatimuksista huolimatta merkitty lisäkoulutuksen tarvetta lastensuojelun kysymyksiin liittyen. (julkaisut.valtioneuvosto.fi) Nyt kun tiedossa on, että ainakin Ikaalisissa on lastensuojelun ja huostaanoton piirissä useita lapsia niin voi pitää täysin ymmärrettävänä oppaan ja lisäkoulutuksen merkitystä opettajien työssä.

Opinnäytetyön aiheeksi opas valikoitui keskusteluissa Ikaalisten kaupungin sivistysjohtajan kanssa. Keskusteluissa tuli ilmi haastavat tilanteet sijoitettujen lasten integroitumisessa yleisopetukseen Ikaalisten kouluissa. Opetukseen kaivattiin selkeitä peli-sääntöjä sekä myös toimintatapoja, miten toimitaan sijoitettujen lasten kanssa. Esimerkiksi mitä tietoja lapsista saadaan / annetaan ja kenelle? Tarvitaanko erityistä tietoa? Keneen ollaan yhteydessä lapsen asioissa missäkin tilanteessa? Miten erityis-

tarpeet voidaan ja tulee ottaa huomioon vai tarvitseeko niitä ottaa erityisesti huomioon koulua vaihdettaessa?

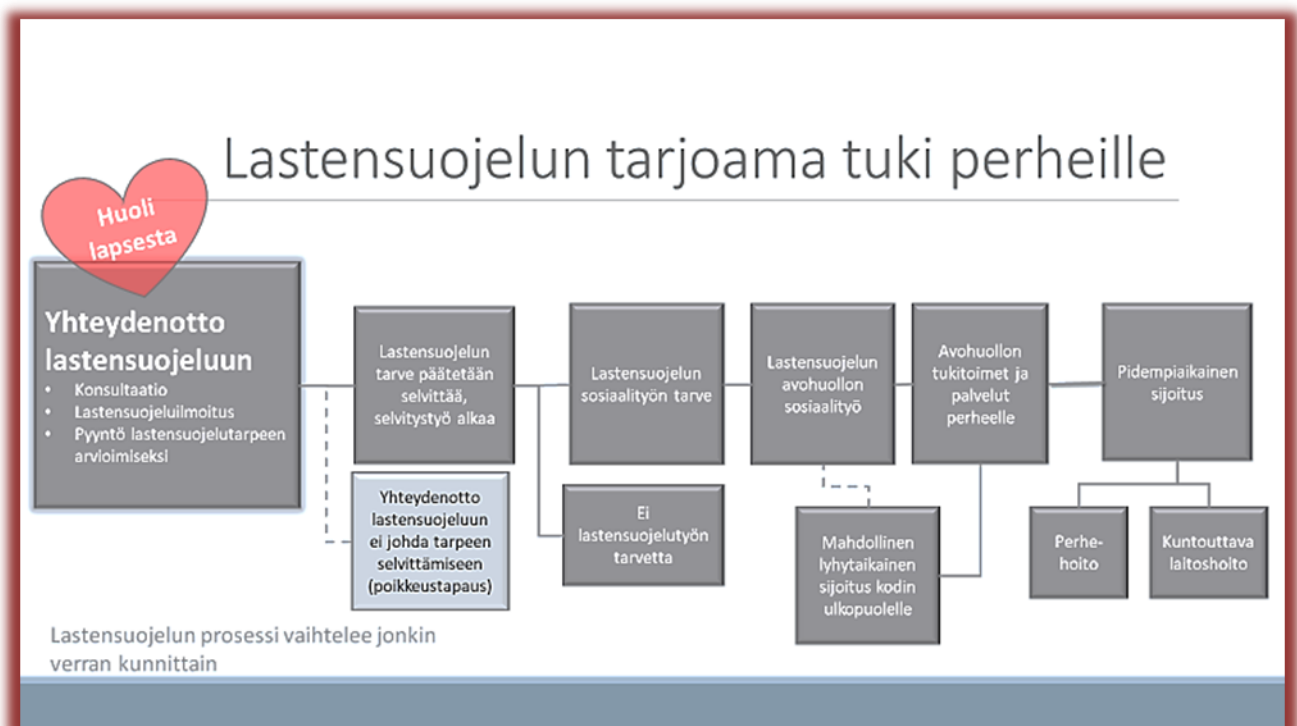
2 HUOSTAAN OTETTujen LASTEN KOULUNKÄYNTI

Lähtökohtaisesti sijoitettujen lasten koulunkäynti on samanlaista kuin kaikkien muidenkin lasten. Kouluaan vaihtavan sijoitetun lapsen kohdalla ei välttämättä ole minikäänlaisia tukitoimia, eikä erityisiä oppimiseen liittyviä haasteita. Huostaanoton taustalla on silti useimmiten pitkiä, ehkä vuosiakin kestäneitä lastensuojelun tukitoimia. Vaikka huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle olisi suunniteltu tai kiireellinen, niin joka tapauksessa koulua vaihtava lapsi tai nuori on valtavassa elämänkriisissä. Siksikin on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota toimintatapoihin, joita liittyy tällaisessa elämänvaiheessa olevan lapsen koulunkäynnin aloittamiseen omassa koulussa. Parhaimmillaan tai pahimmillaan se määrittelee koko ala- tai yläkouluajan tämän lapsen kohdalla.

Pesäpuu Ry on tehnyt työtä sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukemiseksi. Pesäpuu on luonut mm. systemaattista sosiaalityön toimintatapaa hyödyntävän Sisukas-toimintamallin. ”SISUKAS-mallissa kootaan yhteen lapsen lähiverkosto; sosiaalityöntekijä, sijais-/vanhemmat, opettaja ja muita toimijoita tarpeen mukaan. Lapsen omasta sosiaalityöntekijästä sekä konsultoivasta psykologista ja erityisopettajasta muodostettu alueellinen tiimi kartoittaa perhehoitoon sijoitetun (6–12 v.) lapsen tilanteen. Lapsen lähiverkosto toteuttaa suunnitelmallisesti kaksivuotiset tukitoimet ja seurannan. Vaikuttavuutta arvioidaan kahden vuoden päästä toteutettavalla uusintakartoituksella”.(Sisukas-käsikirja 2015) Tämän lisäksi Pesäpuu Ry on tehnyt valtakunnallisen oppaan sijoitetun lapsen koulunkäynnin tueksi. Sijoitettu lapsi koulussa-opas on tilattavissa verkkokaupasta tai luettavissa suoraan verkossa.

2.1 Huostaanotto prosessina

Huostaanotto prosessina vaihtelee kunnittain mutta huostaanotolle on oltava lain mukaiset edellytykset lastensuojelulain 40 §:n mukaisesti. Huostaanoton valmistelussa on arvioitava muun muassa lapsen kasvuolosuhteita, lapsen etua, lapsen elämäntavan vahingollisuutta sekä mahdollisuutta avohuollon tukitoimiin. (thl.fi) Ennen huostaanottoa on kuitenkin käyty jo pitkä prosessi (pois lukien kiireellinen sijoitus). Akuuteissa vaaratilanteissa lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti jo ennen hallinto-oikeuden määräystä tai päätöstä. (finlex.fi) Lastensuojelun lisäksi kunnan tulee järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Sen tarkoituksena on lapsen ja hänen perheensä erityinen tukeminen kunnan muiden palvelujen piirissä. Tällöin ei edellytetä, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana. *Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.* (finlex.fi)

Kuva 1. Yleiskuva lastensuojelun tarjoamasta tuesta lapsiperheille. Kuvassa ei ole huomioitu tilannetta, jossa perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta mutta he ovat ehkäisevien lastensuojelutoimien piirissä.

2.2 Sijoitetun lapsen koulunkäyntiin liittyvät päätökset

Huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten koulunkäyntiin liittyvissä päätöksissä on paljon erilaisia käytäntöjä riippuen sijoittajakunnasta, oppilaitoksesta, sijaishuolto-paikasta tai muista lapsen verkostoon liittyvistä asioista johtuen. Lapsen sijoitukseen ja koulunkäyntiin liittyvät lait kuitenkin antavat hyvän pohjan sille, miten ja missä kenenkin lapsen asioissa mukana olevista viranomaisista ja läheisverkostosta olisi hyvä tai pakollista olla mukana. Ensiarvoisen tärkeää on myös ottaa lapsen mielipide huomioon ja osallistaa lapsi päätöksen tekoon prosessin joka vaiheessa. Mitä tärkeämmästä lapsen elämään liittyvästä asiasta on kysymys, sitä enemmän painoarvoa lapsen omalle mielipiteelle tulee antaa punnittaessa eri ratkaisuvaihtoehtoja. ”Tällaisia lapsen elämään liittyviä tosiasialliseen hoitoon ja huolenpitoon liittyviä asioita ovat muun muassa lapsen koulunkäynti”. (Räty 2012)

2.2.1 Sijaisvanhemmat

Sijaisvanhemmat ovat arvokas yhteistyökumppani koulun kanssa, vaikka heillä ei lapsen huoltajuutta olekaan. Sijaisvanhemmat huolehtivat arjesta ja siten käytännössä myös lapsen koulunkäynnistä ja siihen liittyvästä kouluyhteistyöstä. He mm. allekirjoittavat koepaperit ja kuittaavat poissaolot. Sijaisvanhemmilla on myös lapsesta ajantasaisimmat tiedot ja asiantuntemusta muutenkin, mitä tulee lapsen opiskeluun ja käytökseen liittyvissä asioissa. Pedagogisia järjestelyitä tehtäessä sijaisvanhemmat eivät voi toimia lapsen laillisena edustajana vaan se kuuluu sosiaalityöntekijälle. Laitoksessa asuvan lapsen kohdalla sijaisvanhempien tapaan toimii yleensä lapselle nimetty oma ohjaaja tai muu lapsen asioista vastaava henkilökuntaan kuuluva.

2.2.2 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Käytännössä sosiaalityöntekijän ei tarvitse olla läsnä kaikissa palavereissa. On kuitenkin tärkeää, että sosiaalityöntekijään ollaan yhteydessä ennen palavereita ja päätösten tekemistä puhelimitse. Hänen kanssaan keskustellaan tulevasta palaverista ja sen sisällöstä. Sosiaalityöntekijä voi itse arvioida osallistuuko hän palaveriin. Mikäli sosiaalityöntekijä ei ole palaverissa paikalla, tehdyt asiakirjat / päätökset toimitetaan sosiaalityöntekijälle jälkikäteen. (sijoitettulapsikoulussa.fi) Sosiaalityöntekijän tehtävänä on antaa koululle opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot lapsesta. Lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista päätettäessä sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä lapsen, hänen huoltajiensa ja sijaisvanhempiensa sekä opettajan ja muun tarvittavan kouluhenkilöstön kanssa

2.2.3 Biologiset vanhemmat

Huostaanoton jälkeenkkin huoltajuus säilyy lapsen biologisilla vanhemmilla. Vanhemmilla on myös oikeus saada tietoa lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Biologiset vanhemmat voivat myös osallistua koulussa pidettäviin palavereihin. Jos he eivät pysty osallistumaan näihin palavereihin, voi sijaisvanhemmat tai tarvittaessa sosiaalityöntekijä toimia tiedon välittäjänä yhteisesti sovitulla tavalla. Vanhempien osallistaminen lapsen koulunkäyntiin on yleensä tärkeä asia niin vanhemmille kuin lapsellekin.

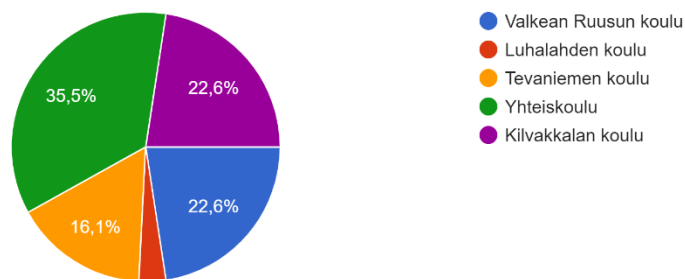
3 TAUSTATIEDON KERÄÄMINEN

Olin jo aikaisemmin päättänyt, että opas tehdään Ikaalisten kaupungin koulujen henkilökunnan käyttöön ja siten, että siinä olisi tiiviissä paketissa sellaista asiaa joita opettajat ja muu henkilökunta tarvitsisi työssään. Rajasin siis lapset ja nuoret pois, kun tein kyselyn siitä, että mitä oppaaseen voisi tulla. Opettajien lisäksi toivoin saavani kommentteja alueen lastensuojelulaitosten henkilökunnalta. Halusin selvittää heidän näkemyksensä yhteistyöstä koulujen kanssa ja kysyä samalla ajatuksia siitä,

että mitä heidän mielestään opettajille suunnatussa oppaassa pitäisi olla. Valitettavasti toinen, isompi, kaksi yksikköä käsittävä lastensuojelulaitos kieltäytyi yhteistyöstä kokonaan. Koulun läheisyydessä sijaitseva laitos sen sijaan halusi osallistua oppaan tekemiseen ja keskusteli mielellään oppaaseen liittyvistä asioista ja samalla kertoi kokemuksistaan liittyen yhteistyöhön alueen koulujen kanssa.

Opettajien kyselyn toteutin Google Forms -verkkokyselynä. Vastauksia kyselyyn tuli kaikkiaan 31kpl. Tämä oli todella hyvä määrä ja näin kaikista alueen kouluista tuli tarpeeksi vastauksia, että kyselystä pystyi poimimaan koulukohtaisia esille nousevia asioita.

Missä koulussa opetat? (jos opetat useammassa niin valitse se missä eniten tunteja)
31 vastausta

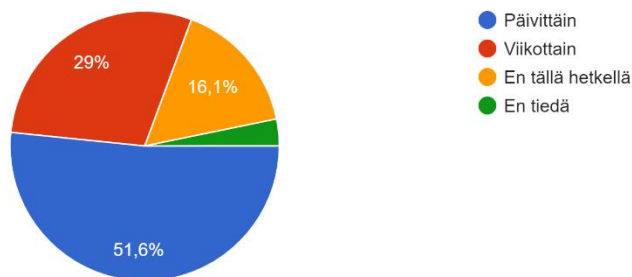

Opettajien kysely kuva1.

Tällä kysymyksellä halusin selvittää kyselyyn vastanneiden opettajien päätoimipaikan. Ennakkotietojen mukaan sijoitettujen lasten koulunkäynnin haasteita oli yhteiskoululla sekä Tevaniemen koululla. Tevaniemen koulu on melko pieni kyläkoulu, jossa opetusta annetaan alaluokille. Näistä molemmista kouluista vastauksia tuli kiitettävä määrä. Yhteiskoululta vastauksia tuli 11 ja Tevaniemen koululta 5.

Opetatko sijoitettuja lapsia?

31 vastausta

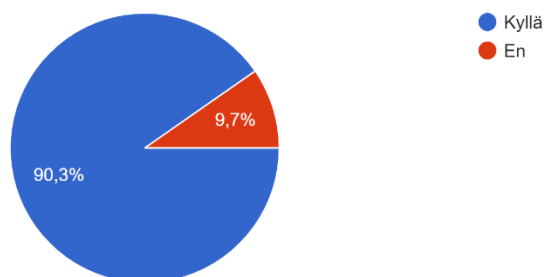

Opettajien kysely kuva2.

Tällä kysymyksellä halusin selvittää, että kuinka paljon tietoa sijoituksista opettajilla on. Kysely osoitti sen, että ainoastaan yksi kyselyyn vastaajista ei tiennyt, että opettaako hän sijoitettuja lapsia. Tilanne tämän kysymyksen suhteen on siis toivotunlainen.

Tiedätkö kehen olla yhteydessä sijoitetun lapsen asioissa? esim. vanhemmat, laitos, sijaisperhe, sosiaalityöntekijä tms.

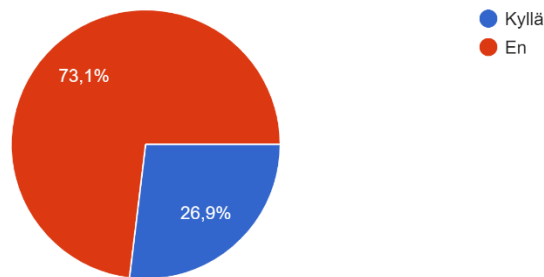
31 vastausta

Opettajien kysely kuva3.

Tämä oli toinen kyselyn pääkysymyksistä. Oppaan kannalta oli tarpeellista selvittää se, että tietävätkö sijoitettujen lasten kanssa työskentelevät ihmiset kehen ottaa yhteyttä mahdollisissa lapseen liittyvissä asioissa. Se, että ainoastaan kolme vastaajaa kertoi, ettei tiedä kehen olla yhteydessä, oli ennakkotilanteeseen nähden mielestäni todella hyvä tilanne. Toki tämän kaltaisessa tilanteessa prosenttiluvuksi tavoitellaan 100% ja tähän tavoitteeseen koitan oppaalla vastata.

Saatko tarpeeksi ennakkotietoa lapsesta hänen aloittaessaan koulunkäynnin Ikaalisissa (vastaa tähän vain jos tiedät olevasi tekemisissä sijoitetun lapsen kanssa kouluaikana)
26 vastausta

Opettajien kysely kuva4.

Tämä toinen kyselyn pääkysymys oli ennakkotietojen perusteella mielenkiintoisin. Kyselyn, keskusteluiden ja kokemuksen perusteella juuri tämä on sijoitettujen lasten koulunkäyntiin liittyvä isoin solmukohta, kun ajatellaan asiaa opettajan näkökulmasta. Tässä kohtaa toki pitää muistaa, että ongelma siirtyy myös oppilaaseen, jos hänet kohdataan tuntematta ennalta mahdollisia syitä nuoren käytökselle. Vastaukset olivat tämän kysymyksen kohdalla täysin odotettuja. Oppaassa pyrin vastaamaan tähän tarpeeseen mutta tiedonkulku on sosiaalityöntekijän vastuulla. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on antaa koululle opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot lapsesta. Tämän ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan siis keskustelua koulunkäyntiin ja sijoitukseen liittyvistä prosesseista Ikaalisissa. Opas antaa tietoa siitä, että opettajat ovat oikeutettuja tarpeellisiin tietoihin lapsesta ja toivon, että he pystyvät jatkossa vaatimaan sosiaalityöntekijöiltä tätä lakisääteistä tukea lasten koulunkäynnin tueksi.

Kyselyssä oli opettajilla mahdollisuus tuoda esiin oma näkemyksensä siitä, että mitä oppaaseen tulisi tulla, jotta se olisi käyttökelpoinen. ”Lakiin perustuvaa faktaa siitä, mitä tietoa saa - mitä ei saa luovuttaa sijoitetusta lapsesta kouluun. Tämä asia tökkii ja olemme melko tietämättömiä asioista. Tietoutta koulukuntoisuudesta sekä eri vaihtoehtoisista toiminnassa, kun opettajan mielestä oppilas ei ole koulukuntoinen. Selkeitä (lakiin perustuvia) ohjeita koulunkäynnin tukeen liittyvissä asioissa (esim. kuka maksaa tukitoimet).” ”Vastuunjako: mistä sijaisperhe vastaa, mikä on sosiaalitoimen vastuulla.” (kyselyyn vastanneet).

Tavalla tai toisella nämä teemat toistuivat lähes kaikkien vastaajien viestissä. Faktatietoa ja nimenomaan lakiin perustuvaa tietoa kaivattiin siitä, että mitä tietoja opettajan kuuluu ja mitä voi saada lapsesta. Yllättävän paljon opettajat halusivat myös tietoa siitä, että kuka vastaa kustannuksista, kun lapsi sijoitetaan uuteen kouluun. Keskusteluiden perusteella tämä tiedon tarve liittyy siihen, että sijoitettujen lasten kohdalla saattaa olla sellaisia koulunkäynnin haasteita, että hän tarvitsee mahdollisesti henkilökohtaista avustajaa tai pienryhmäopetusta. Toivottiin, että avustaja olisi helpommin saatavissa, kun maksaja löytyisi lapsen sijoittajakunnasta. Samoin esille nousi tiedon tarve siitä, että kuka lapsen verkostossa olevista tahoista vastaa mistäkin asiasta. Sijoitetun lapsen verkosto on joskus laaja kaikkine hoito- ja viranomaistahoineen. Sikäli tämä toive oli hyvin ymmärrettävä. Yksi esille noussut toive oli konkreettisten toimintaohjeiden saaminen ongelmatilanteisiin. Tämä oli asia, joka minun piti kuitenkin rajata tämän oppaan ulkopuolelle. Asiaan tutustuessani kävi nopeasti selväksi, että saadakseni kattavaa tietoa ja käytännön ohjeita monenlaisiin tilanteisiin minun olisi laajennettava opasta liian paljon. Pienen oppaan tehtävä on nimenomaan antaa täsmällistä faktatietoa arjen helpottamiseksi. Erilaisten tilanteiden ennakoiminen ja niihin ratkaisujen antaminen on oman, tätä opasta laajemman julkaisun vaatima asia.

4 POHDINTA

Oppaan tekeminen sijoitetun lapsen koulunkäynnin sujuvoittamiseksi Ikaalisissa on ollut mielenkiintoinen prosessi. Oppaan tekemistä aloittaessani tunsin Ikaalisten koulun arkea melko vähän. Opinnäytetyön tilaajan sekä opettajille tehdyn kyselyn perusteella minulla oli kuitenkin melko hyvä käsitys siitä, että mitä oppaassa olisi hyvä käsitellä. Opasta tehdessä sattumalta siirryin itse opettamaan erityisluokkaa Ikaalisten yhteiskouluun. Tämä toi ammatillisesti valtavan hienon mahdollisuuden oppia ensi kädessä siitä, että miten sijoitettujen lasten koulunkäynti Ikaalisissa näyttäätyy. Olin useita vuosia tehnyt työtä sijaishuollon puolella ja ollut osa sijoitetun lapsen verkostoa koulupalavereissa. Opettajana samoissa palavereissa toimiminen on antanut uusia näkökulmia sijoitetun lapsen koulupalavereissa käsiteltäviin asioihin ja lapsen osallistamiseen niissä.

Kyselyn ja keskusteluiden perusteella suurimpia haasteita sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemisessa ovat informaation vähyys, toimintamallien puute sekä henkilöstön vähyys. Henkilöstön vähydessä esille tuli lähinnä henkilökohtaisten avustajien saamisen hankaluus. Pääsin seuraamaan useita tilanteita, joissa yhteydenpitoa sijaishuoltoajan ja koulun välillä olisi tullut olla enemmän. Etenkin kyselyssäkin esille nousi ajatus siitä, että opettajilla olisi tietoa esimerkiksi nuoren kotilomien tai muiden viikonloppuna tapahtuneiden merkityksellisistä tapahtumista. Nimenomaan sellaisista tapahtumista, jotka voivat heijastua alkuviikosta koulun käyntiin. Minun kohdalleni ei valitettavasti sattunut yhtään tilannetta, jossa sijoitettu lapsi olisi aloittanut koulunkäynnin koulussa, jossa työskentelin. Näin en päässyt seuraamaan olemassa olevien toimintamallien tai prosessien toimivuutta. Henkilöstön vähyys sen sijaan näyttää koulumaailmassa vahvasti. Tämä ei niinkään liity pelkästään sijoitettujen lasten koulunkäyntiin vaan kokonaisvaltaisesti yleisopetukseen. Suosittelen silti selvittämään perusteellisesti oppaassakin mainittua sijoittajakunnan velvollisuutta vastata sijoittamansa lapsen kustannuksista, mukaan lukien henkilökohtaisen avustajan mikäli oppilaan tilanne niin vaatii. Rajan veto sen välille, että minkä verran sijaishuoltoajaa ja minkä verran kunnan sosiaalitoimea voidaan velvoittaa tukemaan opiskelua haastavissa tilanteissa ei selvästikään ole Ikaalisissa vedetty. Tämä asia vaatisi pohdintaa lapsen koulu- ja viranomaisverkoston kesken.

Itse opas on mielestäni tilauksen mukainen ja tarpeeseen vastaava. Oppaassa on mahdollisimman selkokielisesti ja tiiviisti vastattu keskeisimpiin kysymyksiin, joita tilaajalla sekä oppaan loppukäyttäjillä oli sijoitetun lapsen koulunkäyntiin liittyen. Tein oppaasta mahdollisimman helposti muokattavan ja päivitettävän siten, että sitä olisi helppo käyttää ja se olisi muokattavissa eri aikoina ilmenevien ilmiöiden ja ohjeistuksien mukaan. Power point -alustalla olevaa opasta on helppo käyttää mobiili- sekä kiinteistä laitteista. Tarvittaessa sen voi myös tulostaa käsikirjaksi. Oppaan tekemisessä yksi toivottu asia oli käytännön vinkkejä ja ratkaisumalleja akuutteihin tilanteisiin. Tämä oli osuus, johon en oppaassani pystynyt vastaamaan. Mahdollisia vastaan tulevia tilanteita on loputon määrä. Opettajien koulutus ja kokemus antaa valmiudet kohdata erilaisia haastavia tilanteita, joita liittyy opetustilanteisiin. Näissä tilanteissa sijoitettu lapsi ei oletusarvoisesti eroa muista lapsista. Totuus on tietysti toinen ja usein sijoitettu lapsi saattaa reagoida täysin poikkeavalla tavalla normaalilta näyttävään tilanteeseen. Silloin kun sijoitetun lapsen käytös vaatii erilaista puut-

tumista kuin niin sanotun normaalilapsen, on oppaassakin mainittujen lakien ja hyvien käytäntöjen mukaista antaa opetuksen järjestäjälle sellaiset tarvittavat tiedot, että opetustilanteet on mahdollista tehdä lapselle sekä muille turvallisiksi ja mahdollisimman sujuviksi. Konkreettisten ohjeiden antaminen erilaisiin tilanteisiin ei siis ole käytännössä mahdollista tämän kaltaisen oppaan kohdalla vaan se vaatisi valtavasti tietoa erilaisista lasten taustoista johtuvista käyttäytymismalleista ja niiden kohtaamiseen liittyvistä haasteista.

5 OPINNÄYTETYÖNÄ TEHTY OPAS KOULULLE

Si-
vu1.

Opas sijoitetun lapsen koulunkäyntiin Ikaalisissa

MIKKO NISUKANGAS 2019

Si-
vu2.

Oppaan lukijalle

Tämä opas on osa opinnäytetyötäni Satakunnan Ammattikorkeakoulussa. Oppaan on tilannut Ikaalisten kaupunki.

Opasta tehdessä on haastateltu Ikaalisten kouluissa työskenteleviä ihmisiä sekä Ikaalisissa sijaitsevan lastenkodin johtajaa. Näin oppaasta on pyritty tekemään mahdollisimman hyvin Ikaalisten tarpeisiin sopiva tiivis tietopaketti sijoitetun lapsen koulunkäynnistä. Oppaan on tarkoitus avata joitain erityispiirteitä, joita sijoitetun lapsen kanssa työskennellessä voi ottaa huomioon.

Si-
vu3.

Lastensuojelun tarjoama tuki perheille

Si-
vu4.

Sijoitetun lapsen prosessi Ikaalisissa

Si-
vu5.

Kuka maksaa, kuka vastaa?

Kunnalla johon lapsi on sijoitettu, on velvollisuus järjestää lapsen perusopetus. Lapsen asuinkunta ja sijoittajakunta (kotikunta) ovat velvollisia yhteistyössä järjestämään lapsen koulunkäyntiin liittyvät palvelut ja tukitoimet.

Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle sijoitetun oppilaan perusopetuksesta aiheutuneet kustannukset. Kustannusten tulee olla kyseisen oppilaan kannalta välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi.

Esimerkiksi koulunkäynninohjaajan palkkaamisesta aiheutuneet kulut sijoittajakunta korvaa siltä osin, kun ohjaajan toiminta kohdistuu kyseessä olevaan lapseen.

Si-
vu6.

Koulunkäynti

Sosiaalityöntekijän osallistuminen lapsen koulupalaveriin on tärkeää. Koulunkäyntiin liittyvistä käytännöistä voidaan sopia myös asiakassuunnitelmapalaverissa, jonka sosiaalityöntekijä kutsuu koolle vähintään kerran vuodessa. Sosiaalityöntekijä toimii myös tarvittaessa lapsen laillisena edustajana pedagogisista asioista päätettäessä esimerkiksi silloin, jos tehdään erityisen tuen päätös.

Sijaisvanhemmat tai lastensuojelulaitoksen ohjaajat huolehtivat käytännössä arjen koulu yhteistyöstä, kuten allekirjoittavat koepaperit ja kuittaavat poissaolot. Sijoituspaikalla on lapsesta asiantuntemusta, mitä kannattaa hyödyntää koulussa. Sijaisvanhemmatkaan eivät kuitenkaan ole lapsen huoltajia, eivätkä voi sosiaalityöntekijän tapaan toimia lapsen laillisena edustajana pedagogisista järjestelyistä päätettäessä.

Huoltajuus säilyy lapsen biologisilla vanhemmilla huostaanoton jälkeenkin ja heillä on oikeus saada tietoa lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista sekä osallistua koulussa pidettäviin palaveriin. Mikäli he eivät pysty osallistumaan lapsen koulupalaveriin, sosiaalityöntekijä tai sijaisvanhemmat voivat toimia tiedon välittäjänä yhteisesti sovitulla tavalla. Näin vanhemmat voivat osaltaan olla tukena koulunkäynnissä mahdollisuuksiensa mukaan.

Wilma-tunnusten jakaminen ja käyttö on sovittava aloituspalaverissa.

Si-
vu7.

Lapsen erityisyyden huomioiminen arjessa

Omat vanhemmat ja läheiset säilyvät sijoituksen jälkeenkin tärkeinä lapsen mielessä. Lapsi voi ikävöidä heitä ja olla pettynyt, jos tapaamiset peruuntuvat. **Lomat ja viikonloppuvierailut kotona saattavat myös heijastua lapsen käyttäytymiseen koulussa**

Aikuisen kiinnostunut, hyväksyvä ja empaattinen asennoituminen lapsen toimii korjaavana kokemuksena. Lapsi hyötyy siitä, jos aikuinen torumisen sijaan pyrkii selvittämään, mitä lapsi yrittää viestiä toiminnallaan.

Vaikeudet tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen alueella saattavat näyttäytyä heikkona itsearvostuksena tai vaikeuksina kaverisuhteissa. Tunnetaitoja vaativat vapaat tilanteet, kuten välitunnit, saattavat muodostaa haasteen lapsen itsesäätyllylle. Vaikeus säädellä tunnetiloja voi näkyä häiritseväinä käyttäytymisenä tai vetäytymisenä. Lapsi tarvitseeikin aikuista avukseen itsesäätyllyn harjoittelussa.

Muutokset tapahtuvat korjaavissa vuorovaikutussuhteissa tuhansien toistojen kautta. Kannustus ja onnistumiskokemusten lisääminen ovat tärkeitä lapsen itsearvostuksen vahvistamiseksi.

Si-
vu8.

Tieto kulkee – vai kulkeeko?

Tiedonkulun ongelmat ja erityisesti salassapitosäädökset mainitaan usein syyksi siihen, että opetuksen tukijärjestelmät eivät toimi lastensuojelun asiakkaina olevien lasten kohdalla.

Todellisuudessa lainsäädäntö lähtee siitä, että huollon ja opetuksen järjestämiseksi tarvittavat tiedot voidaan siirtää salassapidon estämättä ja tämä mahdollistaa joustavan yhteistyön.

Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaina olevat lapset eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaikka heitä yhdistääkin jokin kasvuun ja kehitykseen liittyvä vakava riski.

- Lasta koskevista tiedoista eivät ole kiinnostuneita vain koulun aikuiset. Myös lapset haluavat tietää, mistä uusi oppilas on tulossa, missä hän asuu, miksi hän on muuttanut ja niin edelleen.
- Sijaiskodissa tai lastensuojelulaitoksessa asuva lapsi voi tarvita apua sen miettimisessä, miten näihin kysymyksiin vastataan. Joku saattaa toivoa, että opettaja kertoo perusasiat koko luokalle kerralla, toinen haluaa ehdottomasti valita itse, mitä kertoo ja kenelle.
- Jokaisen kohdalla on tärkeää, että näihin kysymyksiin valmistaudutaan ja myös luokkayhteisöä autetaan ottamaan uusi jäsen mukaan.

Si-
vu9.

Yhteistyö lapsen asioissa

Sijaisvanhemmat / laitos

- Päivittäinen arki
- Poissaolot, koepaperit, koulupalaverit
- Wilma -tunnukset

Vanhemmat

- Wilma -tunnukset
- Tietoa koulunkäynnistä
- Osallistuminen lapsen palavereihin

Sosiaalityöntekijä

- Pedagogiset asiat ja niistä päättäminen
- Tiedon antaminen opettajille lapsesta
- Esim. koulu- ja hoitohistoria. Kaikki sellainen tieto, jolla on merkitystä koulunkäynnin sujumiseksi. Sosiaalityöntekijä päättää minkä verran tietoa lapsesta voi luovuttaa.

Si-
vu10.

Lastensuojelun sanastoa

Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus tarkoittaa, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä on saanut tiedon lapsesta, joka mahdollisesti tarvitsee apua. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä sosiaalitoimistossa henkilökohtaisesti. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, joka on huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Lasten ja perheiden parissa työskentelevät viranomaiset ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he ovat huolissaan lapsen hyvinvoinnista.

Oma ohjaaja

Lapselle nimetään yleensä oma ohjaaja, joka vastaa laitoksessa lapsen asioista. Omaohjaajalla on yleensä paras tieto lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista.

Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakassuunnitelma on paperi, johon kirjoitetaan ne asiat, joiden vuoksi lapsi ja perhe tarvitsevat apua ja joita pyritään muuttamaan. Asiakassuunnitelmaan kirjoitetaan myös, millä tavalla lastensuojelu aikoo auttaa lasta ja perhettä ja minkä ajan kuluessa. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on aina tehtävä asiakassuunnitelma. Sitä on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Vanhemmille tehdään tarvittaessa oma asiakassuunnitelma.

Avohuollon tuki

Tukitoimilla pyritään tukemaan lapsen ja perheen arkea sekä lapsen kasvatusta. Tukitoimet voivat sisältää esimerkiksi taloudellista apua, perhetyötä tai tukiperheen järjestämistä.

Huostaanotto

Lapsen huostaanotto on aina viimesijainen toimenpide, johon lastensuojelu ryhtyy. Huostaanotto tehdään vain, jos ongelmat ovat todella vakavia, muut tukitoimet eivät riitä ja sijoitus on lapsen edun mukainen. Vastuu huostaanotetun lapsen asuinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta siirtyy vanhemmilta viranomaisille kunnan sosiaalitoimeen. Huostaanotto on voimassa niin kauan, kuin lapsi sitä tarvitsee ja päättyy viimeistään lapsen täyttyessä 18 vuoteen.

Si-
vu11.

Lähteet ja linkit

lastensuojelu.info

pesapuu.fi

thl.fi/lastensuojelun-kasikirja

Lasten erityishuolto ja -opetus suomessa (toim. Markku Jahnukainen, 2012)

Hyvää perhehoitoa, toimeksiantosuhteisen perhehoidon tietopaketti(perhehoitoliitto ry)

Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen (tapio räty 2012)

https://ikaalainen.fi/wp-content/uploads/2019/09/Lastensuojeluilmoitus_ilmoitusosa.pdf

Si-
vu12.

Yhteystietoja

Lastensuojelu Ikaalinen
sosiaalisyhteiskä tujaVähiörps
puhelinaka ti, tope klo 11-12, 03 45011

johtava sosiaalityöntekijä Ulla Wegelus
puhelinaka ti, tope klo 11-12, 03 45011

Sosiaalipäivystys
kriisitilanteissa, joka ei voi odottaa seuraavaa sosiaaliviranomaisen
puhelinakaa
Arkipäivisin klo 8-16 sosiaalipäivystys puh. 044 730 1391

Laitenkoti Teini
Puhelin 040 660 7760
Sähköposti lasteniotteini@kirso.fi

Osoite Teinintie 8
39500 Ikaalinen
Johtaja Kirsi Kiuru
040 968 3900
kirsi.kiuru@kirso.fi
Perheystyöntekijä
040 660 7762

Holvikoti

Kujalantie 11
39500 Tevaniemi
Kasvatustyöntekijä Markku Korpeläinen
050 551 4993
Vastaava ohjaaja Teija Iso-Oja
0400 895733
etunimi.sukunimi@holvikoti.fi

Holviakaari
Kujalantie 22
39500 Tevaniemi
Kasvatustyöntekijä Markku Korpeläinen
050 551 4993
Vastaava ohjaaja Teija Nuuttinen
050 551 3899
etunimi.sukunimi@holvikoti.fi

Sosiaaliasiamies

Sosiaaliasiamies on puoleuton henkilö, joka toimii asiakkaiden edun turvaajana. Sosiaaliasiamies myydä eturua asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa. Sosiaaliasiamies voi mm. avustaa muistutuksen tekemisessä tai ongelmatilanteissa toimia työryhmän ja asiakkaan välillä, mutta hän ei voi tehdä päätöksiä tai myöntää etuuksia.
Sosiaaliasiamiehenä toimii Hämeeenryön sosiaalityöntekijä Anita Karra-anta.
050 595 9134, puhelinakaa ma-pe klo 11-11.30
anita.karraanta@hameenkyro.fi

LÄHTEET

Erilaisten lähteiden merkintätavat on esitetty opinnäytetyön ohjeissa.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79634/tr44.pdf?sequence=1> (5.1.2020)

Toim. Johanna Liukkonen, Elisa Oraluoma, Maire Saksola ja Christine Väливаara
2015 Pesäpuu Ry / Grano Oy, s.10-13

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-prosessi> (30.1.2020)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L8P38> (30.1.2020)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a> (30.1.2020)

Räty Tapio, Lastensuojelulaki Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki. Edita Publishing Oy. s.164

<http://sijoitettulapsikoulussa.fi/kouluhenkilostolle/kysymyksia-ja-vastauksia/>
(4.2.2020)